

Семенченко Н. В.

Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт»

СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Статья анализирует основные особенности построения инновационной политики промышленного предприятия, направленные на формирование инновационного развития. В работе рассмотрено два основных направления инновационной политики: инерционное и активное. Авторами предложена универсальная система этапов построения инновационной политики промышленного предприятия.

Ключевые слова: стратегия, инновация, инновационное развитие, инновационный риск, инновационная политика.

Semenchenko N. V.

National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»

THE STRATEGY INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISE

Summary

Article analyzes the main design features of the industrial enterprise innovation policy aimed towards innovation development. It was considered two main directions of innovation policy: inertial and active. It was proposed by authors an universal system of formation an innovative policy of industrial enterprise.

Key words: strategy, innovation, innovative development, innovation risk, innovation policy.

УДК 330.341.1(477.87)

Товканець С. А.

Товканець О. С.

Карпатський інститут підприємництва

НАПРЯМИ ВІДТВОРЕННЯ СКЛАДОВИХ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Досліджено напрями відтворення складових виробничого потенціалу регіону. Зосереджено увагу на основних елементах та особливостях виробничого потенціалу. Охарактеризовано основні засоби як елемент виробничого потенціалу.

Ключові слова: виробничий потенціал, сталий розвиток, основні засоби, показники.

Постановка проблеми. Неузгодженість темпів економічного розвитку і вимог екологічної безпеки, домінування природомістких галузей з високою питомою вагою ресурсо- та енергомістких застарілих технологій, сировинна орієнтація експорту, відсутність культури праці та споживання тощо призвели до формування техногенного типу економічного розвитку. Для оновлення ціннісних орієнтирів сталого розвитку виникає потреба розроблення інноваційних підходів, які стануть поштовхом до реалізації концепції сталого розвитку в наступні десятиліття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема стійкого розвитку та відтворення виробничого потенціалу регіону розглядалася вітчизняними та зарубіжними вченими, економістами. Зокрема, цим питанням приділяли увагу І. Бистряков, М. Газуда, В. Геєць, В. Прадун, М. Хвесик та ін., в дослідженнях яких підкреслювалася важливість спрямування соціально-економічного розвитку на розвиток виробничого потенціалу та забезпечення стійкого розвитку країни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Щодо національних стратегічних тенденцій сталого розвитку в контексті відповідних світових течій, слід наголосити на доцільності застосування політики інтеграції стратегічних засад та індикаторів сталого розвитку в основних сферах суспільного життя в регіональному та на-

ціональному аспектах. Одним з таких важливих індикаторів є виробничий потенціал, що і стало предметом нашого дослідження.

Мета статті: обґрунтувати напрями відтворення складових виробничого потенціалу в контексті стійкого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що в економічній енциклопедії виокремлюється виробничий потенціал економіки та виробничий потенціал суспільства. У першому випадку це реальний обсяг продукції, яка може бути вироблена за повного використання ресурсів. При трактуванні виробничого потенціалу економіки наголошують на використанні трудових ресурсів [3, с. 196].

Виробничий потенціал суспільства – сукупність виробничих ресурсів з урахуванням їх обсягу, структури, технічного рівня та якості, що характеризує максимально можливий обсяг виробництва товарів і послуг при повному та ефективному використанні наявних у країні трудових ресурсів, основних виробничих фондів та природних ресурсів. Він є основною складовою економічного потенціалу суспільства і належить до сфери матеріального виробництва. Основними елементами виробничого потенціалу суспільства є наступні [3, с. 196]:

- людина праці з її рівнем освіти, кваліфікації, трудовими навичками, творчими і підприємницькими здібностями. Від кількості та якості

сукупної робочої сили, зайнятої у сфері матеріального виробництва, рівня її організованості, дисциплінованості, трудової активності залежить продуктивна сила всього виробничого потенціалу суспільства;

- основні виробничі фонди, потенціал яких виражається їх здатністю виробляти максимально можливий обсяг суспільно корисної продукції та послуг для повного задоволення платіжного попиту на предмети споживання та засоби виробництва. Він визначається технічними можливостями складових основних виробничих фондів, а ступінь використання цих фондів – сукупністю економічних і організаційних умов виробництва, збалансованістю з іншими елементами виробництва, передусім з робочою силою. Основні виробничі фонди з підвищенням технічного рівня забезпечують зростання їх виробничого потенціалу, а з удосконаленням організаційно-економічних умов виробництва – міру його використання, що виявляється у фондовіддачі та її динаміці;

- природні ресурси – розвідані і освоєвані природні багатства (сільськогосподарські угіддя, корисні копалини, вода);

- енергія та інформація, які в структурі виробничого потенціалу мають наступні особливості:

- в сучасних умовах енергія все більше стає рушійною силою, джерелом тепла й освітлення і все ширше виконує функції знарядь праці, безпосередньо діє на предмет праці і перетворює його на кінцевий продукт. Тому енергія фактично є своєрідним елементом засобів виробництва;

- інформація – необхідна умова й елемент будь-якої виробничої діяльності, що за своїм значенням прирівнюється до енергетичних і сировинних ресурсів. Вона стає фактором економічного зростання. Інформація пов'язує елементи виробничого потенціалу суспільства в єдине ціле. Вона регулює функціонування виробництва, сприяє підвищенню продуктивності праці, кращому використанню виробничих фондів та природних багатств;

- галузева структура, оскільки виробничий потенціал складається і якісно залежить від виробничих потенціалів промисловості, сільського господарства, транспорту і зв'язку, будівельного комплексу, торгівлі, заготівлі та інших сфер матеріального виробництва;

- виробничий потенціал підприємства, на якому сконцентровані всі ресурси виробництва. Саме на підприємстві розгортаються головні економічні процеси, створюється і збільшується суспільне багатство, формується національний доход суспільства, забезпечується вирішення економічних та соціальних завдань, формуються економічні та соціальні відносини. Від того, наскільки результативно використовується виробничий потенціал підприємств залежить ефективність усього народного господарства і динамізм розвитку економіки;

- обсяг виробництва в матеріальній сфері національного доходу на душу населення.

З наведеного трактування економічної енциклопедії щодо поняття «виробничий потенціал суспільства» впливає багато дискусійних положень. *По-перше*, тут не враховані нововведення класифікації видів економічної діяльності і відповідно терміни та визначення національного класифікатора України.

По-друге, це ж стосується такого поняття як «основні виробничі фонди», на зміну яких у національному класифікаторі та в останніх статистичних щорічниках введено поняття «основні засоби в економіці» та «основні засоби за видами еконо-

мічної діяльності». Динаміка та тенденції відтворення основних засобів подається і за регіонами.

По-третє, ми не згодні з твердженням економічної енциклопедії, що «від кількості та якості сукупної робочої сили, зайнятої у сфері матеріального виробництва і т.д., залежить продуктивна сила всього виробничого потенціалу суспільства». Адже приклад промислово розвинутих країн засвідчує, що найбільша частка робочої сили зайнята не у сфері матеріального виробництва, а у сфері надання послуг, а тому у таких країнах значно вища продуктивність праці у сфері матеріального виробництва та всезростаюча роль сфери послуг у створенні валового внутрішнього продукту (ВВП) цих країн.

По-четверте, вважаємо, що синтетичним показником розвитку і використання виробничого потенціалу суспільства є не тільки обсяг виробництва в матеріальній сфері, а й обсяг надання послуг.

Виходячи з наукових положень, в тому числі і дискусійних, на прями відтворення складових виробничого потенціалу ми розглядаємо в контексті видів економічної діяльності регіону за показником валово додано вартість (ВДВ), яка розраховується як різниця між випуском та проміжним споживанням. Вона містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними. У національних рахунках використовуються два рівні показників і два методи оцінки. Для економіки в цілому результати вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у ринкових цінах, для секторів і видів економічної діяльності – випуском в основних цінах і валовою доданою вартістю [6, с. 27].

Випуск – це вартість товарів і послуг, які є результатом виробничої діяльності одиниць-резидентів у звітному періоді. У відповідності з прийнятими в системі національних рахунків (СНР'З) критеріями, випуск включає [6, с. 31]:

- усі товари незалежно від їхнього використання (як товари, поставлені іншим одиницям, котрі їх не виробляють, так і товари, вироблені для власного кінцевого споживання або нагромадження, включаючи приріст запасів матеріальних оборотних коштів у виробника);

- послуги надані іншим інституційним одиницям, зокрема неринкові послуги органів державного управління і некомерційних організацій;

- побутові і домашні послуги (приготування їжі, прибирання, догляд за дітьми тощо), які надаються наймаючою домашньою прислугою, що оплачується;

- умовно обчислена вартість послуг по проживанню у власному житлі.

Основним елементом виробничого потенціалу як суспільства, так і регіону є економічно активне населення, до якого за методикою МОП відносяться особи як зайняті економічною діяльністю, так і безробітні.

Важливим елементом виробничого потенціалу є основні засоби за видами економічної діяльності, які є однією із складових національного багатства країни. До них належать земельні ділянки, будинки, споруди та передавальні пристрої, машини й обладнання, транспортні засоби, інструменти, багаторічні насадження, робоча і продуктивна худоба та ін. До основних засобів включаються основні засоби підприємств, організацій, установ, а також основні засоби, що перебувають в особистій власності населення (житлові будин-

ки, господарські будівлі, багаторічні насадження, робоча і продуктивна худоба) [6, с. 84].

Здійснюючи аналіз використання більшості складових основних засобів (ОЗ), ми зупинимося по введенню їх в дію в розрізі регіонів Українських Карпат, що відображає табл. 1. З наведеної табл. 1. простежується зростаюча тенденція по введенню в дію основних засобів в регіонах Українських Карпат та в Україні, в цілому.

По-перше, найвищі темпи зростання їх характерні для Львівської області, в якій введення ОЗ в дію у 2010 р. порівняно з 2003 р. збільшилося у 4,2 рази, у Чернівецькій у 3,8 рази, в той час як в цілому по регіонах Українських Карпат вони збільшились тільки в 3,3, а по Україні в 2,7 рази.

Таблиця 1
Введення в дію основних засобів за регіонами Українських Карпат *
(у фактичних цінах; млн.грн.)

Регіони (адмін-області)	2003	2004	2005	2010	2010, % до 2003 р.
Закарпатська	852	857	861	2069	242,8
Івано-Франківська	1389	1139	1350	3699	266,3
Львівська	1731	2444	2974	7308	426,6
Чернівецька	332	420	534	1265	381,0
Разом:	4304	4860	5719	14341	333,2
Закарпаття, % до підсумку	19,8	17,6	15,1	14,4	X
Довідково: Україна	44165	61468	70497	122572	
<i>Регіони Українських Карпат, % до України</i>					
Закарпатська	1,9	1,4	1,2	1,6	X
Івано-Франківська	3,1	1,9	1,9	3,0	X
Львівська	3,9	4,0	4,2	5,9	X
Чернівецька	0,8	0,7	0,8	1,0	X
Разом:	9,7	8,0	8,1	11,5	X

* Джерело: [6, с. 88; 7, с. 92]

По-друге, нижчі темпи введення в дію основних засобів характерні для Закарпатської та особливо Івано-Франківської області.

Згідно з визначенням сутності поняття сталий розвиток суспільства, воно спрямоване на задоволення потреб сучасного покоління без шкоди майбутнім генераціям людей. Вихідними умовами сталого розвитку можна визнати забезпечення: економічного розвитку, що підтримується на основі радикально-модифікованої ринкової системи; природно-екологічної стійкості на базі теорії біотичної регуляції навколишнього середовища; тісної міжнародної співпраці та кооперації для досягнення цілей стійкого розвитку; стійкого соціального розвитку на основі принципу справедливості; екологізації суспільної свідомості, що ґрунтується на використанні системи освіти та засобів масової інформації. Для досягнення стійкого розвитку держави слід вилучати або обмежувати моделі виробництва та споживання, які йому не сприяють [4, с. 9-10].

Серед макроекономічних показників для характеристики сталого розвитку застосовують цілий ряд показників, що відображають розвиток окремих галузей народного господарства та аспекти суспільного життя. До них належать, зокрема, динаміка співвідношень, обсягів інвестиційних вкладень у розвиток конкретних галузей економіки до обсягів ВВП, зміни у динаміці частки ек-

порту, а також частка витрат на науку і наукове обслуговування у ВВП тощо [5, с. 25].

Не ставлячи під сумнів можливість і правомірність застосування цих показників для оцінки тенденцій розвитку тієї чи іншої країни, слід звернути увагу, що на сучасному етапі їх доцільно використовувати в контексті видів економічної діяльності для країни, а для регіонів – через валову додану вартість.

Соціальні аспекти відстежують за показниками, які свідчать про динаміку частки населення країни (регіону) за рівнем доходу нижче офіційно визнаного прожиткового рівня, а також рівня безробіття, показника природного скорочення чисельності населення та ступеня задоволення потреб населення в основних продуктах харчування. Важливими соціальними показниками є середня заробітна плата, середньомісячна пенсія, а також показники народжуваності, смертності, середньої тривалості життя населення тощо.

Екологічні аспекти можна відстежувати за показниками динаміки викидів в атмосферу шкідливих речовин від стаціонарних джерел забруднення в розрахунку на одиницю території та динаміку питомих скидів забруднених стічних вод до їх загального обсягу. Проте, окремі науковці відмічають, що при визначенні показників забруднення атмосферного повітря не можна обмежуватися лише викидами стаціонарних джерел, оскільки їх частка в загальній кількості шкідливих викидів у багатьох регіонах України значно менша від викидів транспортних засобів. До того ж останні мають стабільну тенденцію до збільшення [1, с. 25; 5, с. 25].

Слід звернути увагу насамперед на ті обставини, що окремо жоден із цих показників не дає повної уяви про тенденції і темпи розвитку країни або регіону в цілому. З метою подолання цього недоліку в роботі О.В. Шубравської [9, с. 24] запропоновано застосовувати сукупний інтегральний показник сталого розвитку, який розраховують як середньоарифметичну усіх врахованих чинників. Крім того, передбачається диференціювати рівень впливу окремих показників на інтегральний показник, застосувавши для окремих їх груп коригуючі коефіцієнти зважаючи на їх значимість.

Заслугує на увагу підхід до врахування різної спрямованості чинників сталого розвитку, запропонований науковцем З.В. Герасимчуком [2, с. 201] при аналізі часткових індексів розвитку конкретного регіону в їх сукупності. Загальна формула обчислення інтегрального показника сталого розвитку з врахуванням вищевикладеного має наступний вигляд:

$$I_n = [e \cdot kg \cdot lg + e \cdot kp \cdot 1 / lp] / n, \quad (1)$$

де I_n – інтегральний показник сталого розвитку;

lg lp – індекси зростання чинників, позитивна тенденція яких оцінюється показниками відповідно більшими і меншими за одиницю;

kg kp – коефіцієнти коригування для окремих чинників, позитивна зміна яких оцінюється показниками відповідно більшими та меншими за одиницю;

n – загальна кількість чинників, враховуваних при обчисленні інтегрального показника сталого розвитку.

Обов'язковою вимогою, на нашу думку, має стати врахування індексів цін у показниках вартісних оцінок чинників складових виробничого потенціалу, які охоплюються аналізом. Кількість чинників при цьому досить значна, і для кожного з них визначаються коефіцієнти їх вагомості у формуванні

інтегрального показника розвитку регіонів за більш великими групами чинників. А саме – за чинниками економічного, екологічного та соціального розвитку конкретного регіону і визначаються оцінки, тобто кількісні значення цих чинників. Наступним кроком має бути «згортання» цих оцінок в інтегральну, комплексну оцінку сталого розвитку регіону. На основі викладених методологічних підходів можна здійснювати аналіз стану регіону та його готовності до переходу на модель сталого розвитку.

Висновки і пропозиції. Таким чином, важливим елементом виробничого потенціалу є основні

засоби за видами економічної діяльності, які є однією із складових національного багатства країни. В ринкових умовах господарювання нарощування виробничого потенціалу підприємств і галузей виступає основним резервом стабільного функціонування господарських суб'єктів, запорукою успішного забезпечення стійкого розвитку економіки регіону. Вбачається доцільним розгляд напрямів відтворення складових виробничого потенціалу в контексті інвестиційно-інноваційної спрямованості та з позицій оцінки пріоритетності основних видів економічної діяльності.

Список літератури:

1. Актуальные проблемы устойчивого развития / [В.А. Акимов, Е.В. Бридун, М.Ю. Ватагин и др.]. – К. : Об-во «Знание Украины», 2003. – 430 с.
2. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізм реалізації / З.В. Герасимчук. – Луцьк : Вид-во «Надстир'я», 2001. – 528 с.
3. Економічна енциклопедія : [у 3 т.]. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. / голова редакційної ради : Гаврилюшин Б. Д. (голова) [та ін.]. Т. 1 / [відп. редактор Мочерний С. В. та ін.]. – 2002. – 864 с.
4. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України В. Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
5. Прадун В.П. Сталый розвиток регіональних і агропромислових комплексів / В.П. Прадун. – Київ, 2005. – 256 с. – (НАН України. Об'єдн. ін-т економіки).
6. Статистичний щорічник України за 2006 р./Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2007. – 551 с.
7. Статистичний щорічник України за 2011 р./Державний комітет статистики України / за ред. О. Г. Осауленка. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2012. – 558 с.
8. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 рр.). Шляхом європейської інтеграції [авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін.] – Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
9. Шубравська О.В. Сталый розвиток агропродовольчої системи України / О.В. Шубравська. – К. : Ін-т економ. НАН України, 2002. – 203 с.

Товканець С. А.

Товканець О. С.

Карпатский институт предпринимательства

НАПРАВЛЕНИЯ ВОСПРОИЗВЕДЕНИЯ СОСТАВЛЯЮЩИХ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА В КОНТЕКСТЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

Резюме

Исследованы направления воспроизведения составляющих производственного потенциала региона. Сосредоточено внимание на основных элементах и особенностях производственного потенциала. Охарактеризованы основные средства как элемент производственного потенциала.

Ключевые слова: производственный потенциал, устойчивое развитие, основные средства, показатели.

Tovkanets S. A.

Tovkanets O. S.

Carpathian Institute of Entrepreneurship

PLAYBACK DIRECTION COMPONENTS INDUSTRIAL BUILDING IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION

Summary

The directions of the playback component production capacity in the region. Focus on the basic elements and features of productive capacity. Characterized as an element of the basic means of production capacity.

Key words: production potential, sustainable development, plant and equipment, performance.